

37. Schiffer M.B. Formation Processes of the Archaeological Record / M. B. Schiffer. – New Mexico: University of New Mexico Press, 1987. – 428 p.
38. Srejović D. Lepenski Vir - Nova praistorijska kultura u Podunavlju / D. Srejović. – Beograd: Srpska književna zadruga, 1969. – 328 p.
39. Srejović D. Vlasac. Mezolitsko naselje u Derdapu / D. Srejović, Z. Letica. – Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1978. – 273 p.
40. Starnini E. La transizione Mesolitico-Neolitico in Ungheria: uno sguardo critico sullo stato della ricerca / E. Starnini // Omaggio a Santo Tiné. Miscellanea di studi di Archeologia preistorica e protostorica – Genoa: Museo regionale, 2002. – P. 173-190.
41. Taté E. Tardenoisien / E. Taté // Bulletin de la Société préhistorique française. – 1924. – T. 21. 12. – P. 283-285.
42. Tringham R. The Mesolithic of Southeastern Europe / R. Tringham // The Mesolithic in Europe / Ed. S. Kozłowski. – Warsaw: 1973. – P. 531-550.

Я. М. Коршак

УДК 94(477.7):316.347(=162.1)''1840/1990''

ВПЛИВ ЕТНІЧНОЇ ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ НА КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ В ОДЕСІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ-ХХ ст.

В статті розглядається питання впливу польської громади на культурне життя Одеси ХІХ- ХХ ст., а також роль польських діячів в процесі розбудови та розвитку Одеси. Наводяться статистичні дані про кількість поляків у місті.

Ключові слова: польська громада, культурне життя, розвиток, Одеса.

Особливості розвитку Одеси в кінці XVIII - першій половині XIX ст., що характеризуються надзвичайно швидким зростанням господарства та розвитком торгівлі сприяли розвитку культурної взаємодії, оскільки в місто зріс приток нового населення – представників різних етносів.

З архівних матеріалів видно, що саме поляки вплинули на стрімкий розвиток торгової Одеси. В газеті «Одесский вестник» за березень 1862 року у статті «Польська вулиця в Одесі» повідомляється, що адмірал Дерібас, який був в дружбі з знатними польськими родами, поміщиками Поділля та Волині, переконав їх направити свою пшеницю і горілку замість Риги, як це робилося вже майже сто років, до Одеси. Також про цей факт розповів у своїй книзі «Стара Одеса» О. Дерібас. Завдяки цьому в Одесі з'явилися такі заможні польські роди, як Потоцькі, Любомирські, Собанські, Маньковські, Ржевуські.

Їхні торгівельні шляхи тягнулися з Поділля до Одеси через Маяки і закінчувались у Карантинній гавані. Так як в Карантинній гавані, концентрувався майже весь торгівельний наплив поляків, вона одержала назву Польська, як і вулиця, яка веде до порту. Тут розташовувалися «магазини» - хлібні комори польських негоціантів. Сабанські казарми, пам'ятник архітектури на Канатній вулиці, схожий на палац, був нічим іншим, як хлібним складом графа Собанського [1, с. 3].

Самий великий внесок поляків відноситься до періоду II половини XIX – на початку XX ст., коли на територію України переселялися найбільш активні, заможні члени польського етносу. Вони фінансували розвиток своєї культури в Україні, збагачувати українську культуру своїми національними надбаннями.

У першій половині XIX ст. серед одеських поляків помітне місце посідали родовиті аристократи. Однак, після скасування кріпацтва, магнати тут дещо втратили свій вплив, і тому до Одеси стали все більше прибувати представники інтелігенції. В міру того, як Одеса стрімко зростала як промисловий і торговий центр сюди спостерігався наплив поляків у пошуках

роботи у різних установах, школах, в закладах торгівлі і на підприємствах [2, с. 15].

У 1892 році в Одесі проживало 13,9 тис. поляків. За кількістю їх у містах імперії Одеса посідала тоді друге місце (після Петербургу). За переписом 1897 року в Одесі було 17,4 тис. поляків близько 4% всього населення міста. У 1909 році в Одесі вже проживало 24 тис. поляків, а на передодні Першої світової війни в 1913 році близько 26 тис. [3, с. 133].

Польська громада відігравала значну роль не лише в торгівельному розвитку, але й культурному. Наприклад, у першій Одеській театральній постанові у 1805 році брали участь польські актори з Вільно, Києва та Житомира.

У знатному товаристві польські жінки проявляли себе дуже яскраво. Це такі відомі постаті як Софія Потоцька, для якої чоловік збудував найкращий у Європі парк у місті Умань, а також палац в Одесі. Це і дружина одеського градоначальника Єлизавета Ксавер'ївна, графиня Воронцова, і фаворитка Олександра I графиня Марія Нарішкіна з роду Четвертинських. Це й «одеська Клеопатра» Кароліна Собаньська, яка надихала на поетичну творчість Олександра Пушкіна і Адама Міцкевича.

Польське повстання 1830-1831 років внесло багато змін. Ті з представників польської знаті, які були помічені в революційній діяльності, були арештовані, відправлені в еміграцію, а їхнє майно конфісковано. Через те що Новоросія не була у складі Речі Посполитої, вона залишалась поза межами польського національного руху, що дало можливість в 1840-х роках переселитися до Одеси понад 50 родин польських дворян та поміщиків. Це переселення започаткувало нову еру в житті польської громади Одеси. Розквіту культурного життя міста сприяв приїзд польського поета Адама Міцкевича з друзями, які викладали в Ришельєвській гімназії та багатьох видатних польських письменників – Ю. Крашевський, З. Милковський, Ю. Словацький, К. Катковський, Г. Сенкевич, С. Пшебишевський та інші. Вони залишили у своїх спогадах розповіді про Одесу та поляків міста. [4].

Невдале польське повстання не змусило своїх патріотів припинити культурницьку діяльність. Виникали нелегальні гуртки, у тому числі й в Одесі з'явилося «Демократичне товариство». Розвиваючи Одесу польські революціонери збиралися зробити центром доставлення до імперії нелегальних видань з-за кордону. Але керівників товариства на чолі з полум'яним революціонером Ш. Конарським заарештували, його самого розстріляли, багатьох вислали на каторгу до Сибіру, частину заголили в солдати, когось відправили до внутрішніх губерній під нагляд поліції.

Одеський історик Аполлоній Скальковський, у роду якого були і польські, і українські корені (шість його братів були хрещені православними, а п'ять сестер – католичками), після навчання в Московському університеті приїхав до Одеси і зробив тут блискучу кар'єру не тільки вченого, але й чиновника. Він розпочав свою службу колезьким секретарем (10 клас у таблиці про ранги), і пішов у відставку в генеральських чинах – таємним радником (3 клас). Чи варто казати, що в польській громаді Одеси він вважався своїм.

Повстання в Польщі 1863 року відзначилось в польській громаді в Одесі великою жалабою. А ось контрибуцію на витрати повстанців в громаді провадили майже прозоро – під виглядом збирання коштів на ремонт костюлу в маєтку графа Потоцького, який знаходився в Северинівці.

Підчас панування радянської влади в Одесі на розі вулиць Градоначальницької і Південної стояв Польський будинок, існувало культурно-освітнє товариство «Огниво», працювали польські навчальні заклади, у костюлах богослужіння велось польською мовою, у 1917-1920 роках видавалися польською мовою сім газет і журналів [5, с. 125].

У різні роки радянської влади, поляки в Одесі відчували себе не захищеними, в небезпеці, не могли гідним чином розвивати свою мову, культур, звичаї. Таке гнітюче становище було до січня 1990 року коли відбулися установчі збори польського товариства імені Адама Міцкевича,

яке поставило собі за мету відродження польської мови, національних традицій і культури [6].

На базі середньої школи № 121, що на вулиці Льва Толстого, було організоване вивчення польської мови членами товариства і школярами, а з 1995 року безкоштовні курси польської мови вже велися на базі Центру української культури на вулиці Ришельєвській [7, с. 3].

Дитячий фольклорний ансамбль «Краковячек», учасниками якого є етнічні поляки, що живуть в Одесі, був учасником багатьох інтернаціональних свят і фестивалів. Традицією став виїзд дітей на літні канікули до Польщі. Випускники одеських шкіл, діти членів товариства імені Адама Міцкевича, вступають і навчаються в польських вузах. Всі, хто вважає і відчуває себе поляком, намагається не втратити духовний зв'язок з батьківщиною предків [9, с. 74].

Польська меншина, залишається найбільш укоріненою в український етнокультурний соціум, вона належить до числа тих іноетнічних груп, що успадкували і зберегли традиції інтегруючись в українське суспільство. Водночас вона позиціонує себе як частина сусіднього слов'янського народу, польської політичної нації, виступає містком українсько-польського порозуміння та партнерства.

Y. M. Korshak

NFLUENCE OF ETHNIC POLISH COMMUNITY IN CULTURAL LIFE IN ODESSA IN THE FIRST OF THE XIX-XX CENTURIES

The paper deals with the influence of the Polish community in the cultural life of Odessa XIX-XX centuries. And the role of Polish workers in the building and development of Odessa. We give statistics on the number of Poles living in the city.

Key words: *Polish community, culture, development, Odessa.*

**ВЛИЯНИЕ ЭТНИЧЕСКОЙ ПОЛЬСКОЙ ОБЩИНЫ НА КУЛЬТУРНУЮ
ЖИЗНЬ В ОДЕССЕ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ
XIX-XX ст.**

В статье идет речь о влиянии польского общества на культурную жизнь Одессы XIX-XX вв. А также роль польских деятелей в процессе построения и развития Одессы. Указываются статистические данные по количеству проживающих поляков в городе.

Ключевые слова: польская община, культурная жизнь, развитие, Одесса.

Список використаної літератури та джерел

1. Державний Архів Одеської області. - Ф-2. – Оп.7. – Спр.218. – С. 3.
2. Горун Д. О. Українсько-польське регіональне співробітництво//Нова політика.-1999. – С.15.
3. Ковальчук А. Територіальна динаміка римсько-католицької церкви в Україні // Історія релігії в Україні – Т.1. – Львів.: "Лотос ",1999. – С. 166.
4. Гаврилов Юрій. Одещина багатонаціональна - Поляки на Чорному морі-
<http://izvestiya.odessa.gov.ua/index.php?go=Newspaper&in=view&id=15170>.
5. Зінько С. Польські громадські організації міста Одеси кінця XV – початок XIX ст. // Поляки на півдні України. – Одеса - Ополе – Ольштин, 2006. – С.125.
6. <http://www.Svobodanews.ru/Transkript> – Добрыє соседи: польская преса на Украине. Ирина Лагунина.
7. Горун Д. О. Короткий нарис розвитку польської громади м. Одеси у другій половині XIX – XX ст. – С. 3.
8. Дослідження соціологічної служби Центру Разумкова 19 вересня–11 жовтня 2006 року // URL: www.uceps.org/img/st_img/table/613/social_
9. Єременко Т. І. Польська національна меншина в Україні в 20-30 – ті рр.. XX ст.- К.,1994. – С. 74.